

- поліпшення механізму державної підтримки розвитку регіонів, концентрації державних ресурсів на вирішення його пріоритетних проблем;
- стимулювання розвитку транскордонних та міжрегіональних економічних зв'язків на основі виробничої кооперації та інтеграції;
- стимулювання розвитку регіонів чи їх частин, у межах яких показники економічного розвитку та соціального забезпечення громадян за критеріями, визначеними законодавством, значно нижчі, ніж відповідні середні показники в державі (депресивні території);
- удосконалення системи стратегічного бюджетного планування та фінансового вирівнювання;
- реформування бюджетної системи та міжбюджетних відносин;
- посилення зацікавленості місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у розширенні й виконанні дохідної частини місцевих бюджетів шляхом закріплення за ними на довгостроковій основі часток загальнодержавних податків і зборів, трансфертів.

УДК 332.025

В.О. ОНИЩЕНКО, М.С. САМОЙЛІК

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Входження України до європейської спільноти неможливе без ефективної реалізації базових принципів сталого розвитку, задекларованих у Програмі дій "Порядок денний на ХХІ століття" в Ріо-де-Жанейро. Дослідження поставлених на Всесвітньому саміті завдань глобального розвитку на ХХІ ст. виявило, що всі вони так або інакше пов'язані зі зміною існуючої системи поводження з відходами, а також необхідністю визначити фактори цього впливу [1]. На регіональному рівні внесок кожного фактора у формування механізму сталого розвитку найбільш очевидний (рис. 1).

Проблеми зміцнення ресурсного потенціалу регіону, регіональних фінансів є на сьогодні досить актуальними, а їх вирішення може бути досягнуто в тому числі за допомогою використання потенціалу відходів. Удосконалення системи поводження з ТПВ, реалізація ринкових механізмів у даній сфері дадуть можливість забезпечити фінансову, ресурсну і кадрову стабільність у регіоні, що формується як через розвиток сфери поводження з відходами, так і завдяки її впливу на інші галузі народного господарства.

© В.О. Онищенко, М.С. Самойлік, 2008

Рисунок 1. Фактори впливу організації системи поводження з твердими побутовими відходами на сталий розвиток регіону

Аналіз теорії та практики розвитку соціально-економічних систем свідчить, що проблеми в багатьох сферах можуть бути вирішені на регіональному рівні [2]. На наш погляд, до таких відноситься і сфера поводження з твердими побутовими відходами. Тобто виникає необхідність вивчення системи поводження з твердими побутовими відходами як складової соціально-економічної політики регіону. Аспекти вдосконалення зазначеної сфери в контексті реалізації принципів сталого розвитку на регіональному рівні до сьогодні широко не розглядалися.

Метою статті є розробити основні напрями вдосконалення системи поводження з твердими побутовими відходами з метою підвищення економічного потенціалу регіону.

У містах і селищах міського типу Полтавської області щорічно утворюється і вивозиться на звалища близько 1,0 млн. м³ ТПВ, що становить 0,6 м³ на одного мешканця [3].

Функціонування існуючої системи поводження з твердими побутовими відходами в регіоні відрізняється низькою ефективністю – як економічною, так і екологічною. Зношеність основних фондів житлово-комунального господарства, до якого відносяться підрозділи по вивозу, переробці і захороненню відходів, становить, за різними оцінками, від 60 до 70% [4]. На підприємствах плановий ремонт давно поступився місцем аварійним роботам, що коштує в 2-3 рази дорожче, ніж у випадках здійснення превентивних заходів. Власних джерел фінансування капіталовкладень не вистачає, залучення

зовнішніх джерел інвестування досить проблематичне, у тому числі через відсутність в інвесторів бажання вкладати кошти в галузь із низькою рентабельністю. Підвищення ж рентабельності, у свою чергу, неможливе без залучення достатнього обсягу інвестицій. Підприємства даної сфери є дотаційними, надання послуг відбувається не за економічно обґрунтованими тарифами, а за адміністративно встановленими. Екологічна ситуація стає все більш напруженою, зокрема, через неефективну організацію сфери поводження з ТПВ. Економічні й екологічні аспекти в даному випадку є взаємопов'язаними, адже саме економічна зацікавленість у здачі відходів на переробку створює передумови підтримання чистоти на вулицях, зменшення площ санкціонованих та несанкціонованих звалищ.

З метою побудови ефективної регіональної системи поводження з відходами в Полтавській області розробляється регіональна комплексна програма [5], основними стратегічними напрямками якої є: мінімізація утворення твердих відходів; організація селективного збору; оптимізація транспортних потоків у сфері поводження з твердими відходами; розвиток ринку вторинної сировини; впровадження інноваційних технологій переробки твердих відходів; забезпечення безпечного захоронення твердих відходів.

Визначення стратегічних напрямків здійснюється з урахуванням особливостей потоків відходів, наявних у регіоні, і стратегії розвитку регіону в цілому. Одним із важливих моментів у процесі стратегічного планування є адекватне використання на практиці розробленої стратегії. А для реалізації заходів, намічених у програмі, необхідна відповідна ресурсна забезпеченість і наявність структури, координуючої діяльність за всіма напрямками.

Для забезпечення ефективної розробки і реалізації стратегічних напрямків поводження з відходами пропонується вдосконалити організаційну структуру системи поводження з твердими відходами в регіоні (рис. 2).

У зв'язку з великим значенням сфери поводження з відходами для розвитку регіону доцільно створити регіональний інформаційно-моніторинговий центр (РІМЦ) поводження з твердими відходами. У функції РІМЦ буде входити: акумулювання інформації та проведення аналізу стану системи поводження з твердими відходами в регіоні, розробка заходів на перспективний період за різними напрямками вдосконалення системи поводження з ТПВ, виявлення думки всіх зацікавлених сторін про заходи щодо поліпшення системи поводження з відходами і вироблення взаємоприйнятної рішення, контроль за реалізацією заходів у даній сфері, проведення періодичної оцінки досягнутих результатів і відповідності подальших дій зміні зовнішніх умов, проведення організаційно-психологічної підготовки різних груп учасників процесу поводження з ТПВ, розробка варіантів і залучення додаткових джерел фінансування здійснення заходів, координація кадрового забезпечення реалізації стратегії.

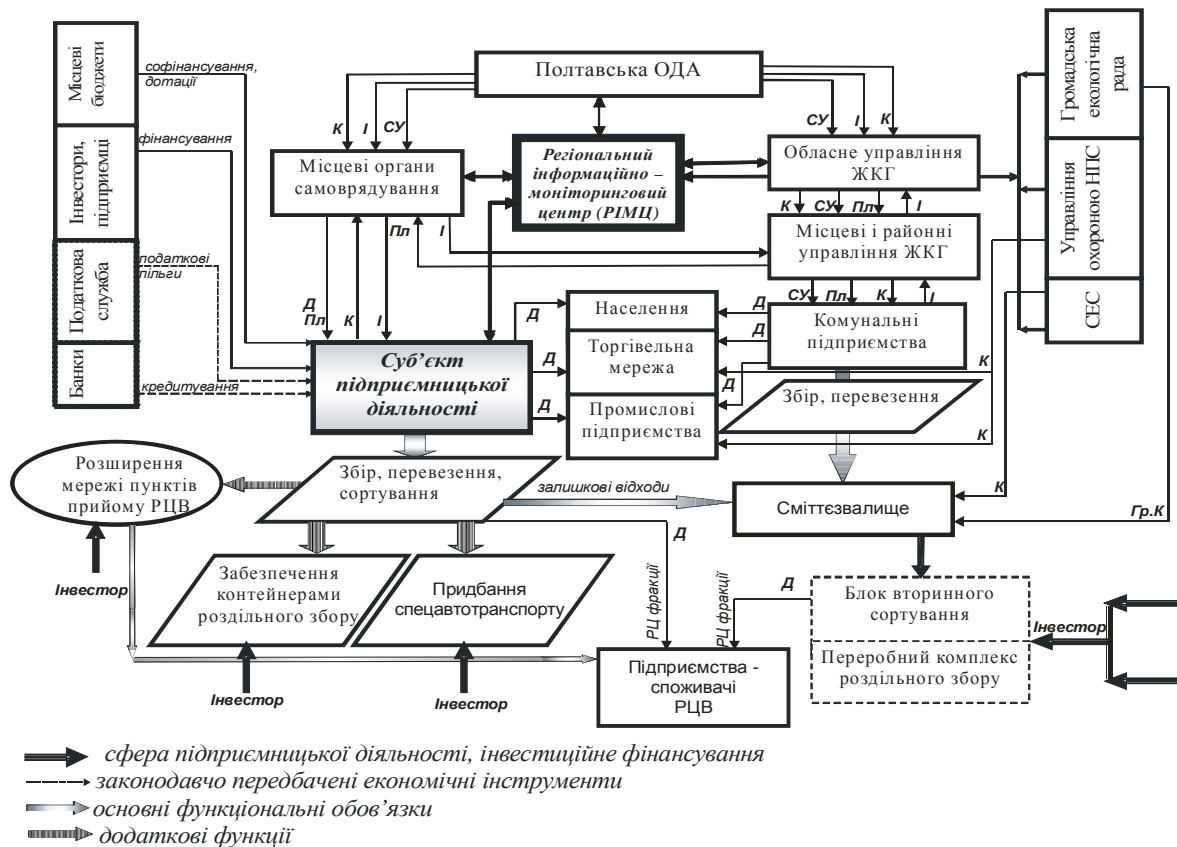

Рисунок 2. Організаційна структура поводження з твердими побутовими відходами в Полтавській області:

K – контроль, ГрК - громадський контроль, I – інформація, СУ – стратегічне управління

Найважливішим аспектом реалізації стратегічних напрямів є механізм залучення фінансових ресурсів і фінансування заходів у сфері поводження з ТПВ. Причому йдеться не тільки про заходи щодо вдосконалення системи поводження з твердими відходами, але і поточного її фінансування. Тому необхідно проводити аналіз можливих джерел залучення коштів, у тому числі альтернативних, і вибирати найкращу схему фінансування.

Враховуючи, що значну частку в об'ємах ТПВ займають відходи життєдіяльності населення, платежі за поводження з відходами пропонується здійснювати диференційовано, з урахуванням екологічної небезпеки місць видалення відходів та обсягу їх видалення [6]. Основною ідеєю вдосконалення системи фінансування сфери поводження з ТПВ є створення відокремленого фонду щодо поводження з відходами, куди мають направлятися кошти за покриття економічного збитку від звалищ області, платежі за забруднення при розміщенні відходів від промислових підприємств та штрафи за невідповідне поводження з відходами. Із фонду будуть фінансуватися першочергові заходи в сфері поводження з відходами. Це відповідає закордонній практиці і особливо реально для запровадження на регіональному рівні, оскільки для цього створені законодавчі передумови [7].

В країнах ЄС діє принцип відповідальності виробника, тобто підприємство, яке є виробником товару, повинно оплатити його наступну

утилізацію. Схема оплати послуг зі знешкодження ТПВ за місцем придбання товарів почала застосовуватися в Україні для частини ТПВ – використаної тари (упаковки) – з прийняттям і набуттям чинності Постанови Кабінету Міністрів України № 915 від 26 липня 2001 року [8]. Акумуляуванням і використанням одержаних коштів мала займатися Державна компанія "Укрекокомресурси", але ця система не виправдала себе в регіоні. Як альтернатива на регіональному рівні пропонується акумулювати кошти у вищезгаданому фонді.

В межах області функціонують ринки вторинних ресурсів для таких ресурсно-цінних фракцій ТПВ, як макулатура, сировина полімерна вторинна, матеріали текстильні вторинні, склобій, шини зношені та інші гумові відходи, брухт чорних та кольорових металів. Збиранням цих фракцій ТПВ займаються спеціалізовані заготівельні організації або фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, що мають відповідні ліцензії. Зібрані відходи реалізуються торговельним організаціям чи безпосередньо утилізаційним підприємствам. Але загалом частина вторинних ресурсів з ТПВ, що утилізується, становить не більше як 4% у містах та 0,5% загалом по області. Тому необхідно сприяти залученню приватного бізнесу у дану сферу.

Важливим також є фінансування сфери із державного бюджету, причому органи влади отримують: економію за низкою інших статей (по оплаті лікарняних листів населення регіону в результаті загального поліпшення екології), підвищення якості життя населення на даній території внаслідок покращення рівня зайнятості населення, поліпшення умов праці в сфері поводження з ТПВ, збільшення податкових надходжень у бюджет від розвитку приватного бізнесу у даній сфері.

Загальний ефект від удосконалення системи поводження з ТПВ виражається інтегральним показником ефективності реалізації стратегії по поводженню з ТПВ, який визначається відношенням сумарного ефекту від реалізації заходів (економічного, екологічного й соціального) до капітальних та поточних затрат.

Складовими економічного ефекту є:

1. Збільшення прибутків, що збираються з різних груп споживачів, за рахунок підвищення якості послуг по поводженню з відходами:

$$\sum_{i=1}^I \Pi_{i1} - \Pi_{i2},$$

де Π_{i1} , Π_{i2} – прибутки від i -тої групи споживачів до і після реалізації стратегії, грн.;

I – кількість груп споживачів.

2. Збільшення прибутків від реалізації товарів, вироблених із вторинних матеріалів, за рахунок активізації рециклінгу:

$$\sum_{j=1}^J \Pi_{j1} - \Pi_{j2},$$

де Π_{j1} , Π_{j2} – прибутки від реалізації j -тої групи товарів до і після реалізації стратегії, грн.;

J – кількість груп товарів.

3. Збільшення податкових надходжень від розширення діяльності підприємств сфери поводження з твердими відходами

$$\sum_{n=1}^N \Pi_{n1} - \Pi_{n2},$$

де Π_{n1} , Π_{n2} – податкові надходження n-го виду від реалізації стратегії, грн.;

N – кількість видів надходжень.

4. Економія поточних витрат на функціонування системи поводження з твердими відходами внаслідок впровадження стратегічних заходів:

$$\sum_{e=1}^E B_{e1} - B_{e2},$$

де B_{e1} , B_{e2} – поточні витрати e-го виду до і після реалізації стратегії, грн.;

E – кількість видів поточних витрат.

Екологічний ефект буде включати: збільшення вільних територій за рахунок зменшення площ санкціонованих та несанкціонованих звалищ внаслідок удосконалення технологій; вартість природних ресурсів, не залучених у виробничий процес внаслідок використання вторсировини; зменшення економічного збитку за забруднення навколишнього середовища.

Соціальний ефект забезпечить: збільшення прибутків у працівників сфери поводження з відходами внаслідок підвищення рентабельності їх роботи; зростання прибутків у населення, що здає вторсировину; економію витрат на медичні послуги внаслідок покращення стану навколишнього середовища і здоров'я населення.

Ефективна організація системи поводження з твердими побутовими відходами формує низку факторів, що створюють економічний потенціал регіону і впливають на його сталий розвиток, серед яких можна виділити:

- збільшення надходжень у бюджети і позабюджетні фонди всіх рівнів за рахунок розвитку ринку вторинної сировини;
- зменшення економічного збитку навколишньому середовищу, зумовленого впливом звалищ та полігонів;
- підвищення інвестиційної привабливості регіону при наявності стратегічних планів розвитку, в тому числі стратегії поводження з відходами, що обумовлюють стабільність розвитку економічної і в першу чергу екологічної ситуації в регіоні;
- підвищення конкурентоспроможності ринку регіону за рахунок використання товарів із вторинних матеріалів;
- підвищення рентабельності діяльності підприємств, що використовують у своєму виробничому процесі вторинні матеріали, у зв'язку з їх більш низькою вартістю.

Література

1. Декларація та план виконання рішень Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Rio + 10), 26 серпня–4 вересня 2002 р., Йоганнесбург.
2. *Proposals for Transformation to sustainable development for eastern European, Caucasus and Central Asia Countries.* – Kishinau, 2003. – 63 p.

3. *Звіт про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2007 році.* – Полтава: Державне управління екології та природних ресурсів в Полтавській області, 2008. – 109 с.

4. Чичкало-Кондрацька І.Б., Самойлік М.С. *Інвестиційні процеси у сфері поводження з твердими побутовими відходами на регіональному рівні// Економіка і регіон.* – 2008. – № 2(17). – С. 11–15.

5. *Регіональна комплексна Програма поводження з відходами у Полтавській області на період до 2011 року.* – Полтава: "Полтавський літератор", 2008. – 88 с.

6. Самойлік М.С. *Фінансування регіональної системи управління твердими побутовими відходами з урахуванням екологічної складової// Вісник Рівненського національного університету водного господарства та природокористування. Сер. Економіка.* – Рівне: НУВГП, 2008. – Вип. 4(44). – С. 626–634.

7. Будник Г.В. *Становлення механізму фінансування управління відходами в Україні// Екологія окружающей среды стран СНГ.* – 2007. – № 4. – С. 45–49.

8. *Постанова Кабінету Міністрів України № 915 від 26 липня 2001 року "Порядок збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації використаної тари (упаковки)", затверджена наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України № 224 від 2 жовтня 2001 року.*

УДК 65.012.34

І.Г. СМІРНОВ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛОГІСТИКА МУНІЦИПАЛЬНИХ ПОСЛУГ: МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР

Логістика муніципальних послуг – новітній науково-практичний напрям, який лише набуває в Україні т. зв. прав громадянства. Муніципальну логістику слід розглядати як важливий чинник демократизації та підвищення ефективності муніципальної сфери в Україні. Сприяти її розвитку можливо шляхом використання зарубіжного досвіду, про що йшлося на інтерактивних семінарах, проведених Інститутом трансформації суспільства, “Фінська модель місцевого самоврядування та можливості її застосування в Україні” (Київ, 2006) [1] і “Шляхи зміцнення місцевого самоврядування: норвезький досвід та українська перспектива” (Київ, 2006) [2], а також на Всеукраїнській нараді міських голів з проблем адміністративно-територіальної реформи в Україні за участю послів Литви, Норвегії, Польщі, Швеції (Київ, 2007).

Наукові джерела та публікації з проблем муніципальної логістики поки що нечисленні [3, с. 165; 4, с. 229]. Аналогічна ситуація і щодо міжнародного виміру логістики муніципальних послуг, хоча окремі проблеми та складові цього напрямку активно обговорюються в українських та зарубіжних джерелах. Зокрема, це стосується логістики переробки відходів (або “реверсної логістики”) [5], логістики транспортного обслуговування в містах (або “міської